

ТЕМА 4. СУСПІЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНА СИСТЕМА

Основні ключові поняття і терміни, які повинен ЗАСВОЇТИ студент, вивчаючи цю тему

- суспільство;
- соціальна структура суспільства;
- соціальні групи;
- соціальні спільноти;
- цивілізація;
- традиційне, або доіндустріальне суспільство;
- індустріальне суспільство;
- постіндустріальне суспільство;
- модернізація.

1. ПОНЯТТЯ СУСПІЛЬСТВА.

Суспільство – це особливий складний вид організації соціального життя. Воно включає в себе всю різноманітність стійких соціальних взаємодій, усі інститути й спільноти, що локалізовані в рамках конкретних державно-територіальних кордонів. Суспільство – це найбільше об'єднання людей з усталеними зв'язками між ними, різноманітною взаємодією, спільною територією, історією та культурою.

Країна – відокремлена територія незалежного проживання даного суспільства зі своїми кордонами і суспільним устроєм.

Держава – політична організація даного суспільства (країни) з певним режимом влади й органами управління.

Визначення поняття суспільства різними вченими

Автор	Основний зміст поняття «суспільство»
О. Конт	Функціональна система, структуру якої складають сім'я, класи і держава та яка базується на розподілі праці й солідарності
Е. Дюркгейм	Індивідуальна духовна реальність, основою якої є система колективних уявлень
М. Вебер	Взаємодія людей
Т. Парсонс	Система соціальних дій і відносин між людьми, об'єднаною основою яких є норми та цінності

К. Маркс	Сукупність відносин між людьми, яка розвивається історично і виникає в процесі спільної діяльності
----------	--

Види суспільств та їх індикатори

Традиційне, або доіндустріальне суспільство – це суспільство з малорухомими соціальними структурами, з таким способом соціокультурної регуляції, що базується на традиції.

Індустріальне суспільство – суспільство, визначальними характеристиками якого називають:

- виникнення цілісної нації-держави, організованої на основі спільної мови та культури;
- комерціалізація виробництва й відхід у минуле економіки натурального господарства;
- переважання машинного виробництва та організація виробництва фабричного;
- скорочення частки населення, зайнятого у сільському господарстві;
- урбанізація населення;
- зростання грамотності;
- розширення виборчих прав населення та інституціалізація політики на основі масових партій;
- застосування досягнень науки в усіх сферах життя, зокрема в індустріальному виробництві, і поступова раціоналізація соціального життя.

Індустріалізм як спосіб виробництва з'явився в Англії приблизно 250 років тому і відтоді поширився на всі країни світу, абсорбуючи та руйнуючи всі інші типи суспільств.

Постіндустріальне суспільство. Поняття вперше було запропоновано Д. Беллом у 1962 році. Белл говорить про те, що у суспільствах модерну теоретичні знання стають «осьовим принципом» життя, вони є джерелом інновації та формування політики.

Для постіндустріального (інформаційного або технотронного) суспільства характерно:

- висунення на перший план (після сільського господарства і промисловості) сфери економічної діяльності – сфери послуг;
- індустріалізація виробництва і споживання, визначення провідної ролі науки, знань, отримання і розповсюдження інформації, активна діяльність університетів, науковців, менеджерів;
- комп'ютеризація і відкритість суспільства, безперервна освіта й різке зростання творчих основ у праці, професіоналізму, відповідальності. Різницю стартових умов соціального просування визначають уже не расові, статеві або вікові відмінності, а освіта, досвід, майстерність, талант людини.

Модернізація – приклад одного з найбільш значних соціальних зрушень. Вона охоплює кардинальні зміни соціальних інститутів і способу життя людей. Її основою виступає розвиток та поширення культури «модерніті», ринкових відносин, раціональних цінностей, розрахунку й орієнтації на матеріальні набутки, бізнес.

На перший план висуваються технологічні та економічні тенденції у розвитку суспільства.

Технологічні та економічні тенденції у розвитку суспільства за умов модернізації

→	Перехід від простих традиційних методів виробництва (ткацтво вручну) до використання наукових знань і технологій (впровадження у виробництво механічних ткацьких верстатів)
→	У сільському господарстві перехід від вирощування на невеликих земельних ділянках усього необхідного для власного споживання до створення великих комерційних сільськогосподарських підприємств. Це передбачає оплату за врожай грошима, використання праці найманих робітників
→	У промисловості – заміна праці з використанням сили тварин і людей працею машин, замість плугів з волами – трактори, якими керують наймані робітники
→	Урбанізація
→	Вплив на суспільство нерелігійних ідеологій (комунізм, націоналізм)
→	Втрата сім'єю своєї «виробничої» функції. Родинні групи розпадаються на маленькі, нуклеарні сім'ї. Основою шлюбу стає особистий вибір, а не вимоги батьків
→	Підвищення рівня грамотності населення, формування офіційних навчальних закладів
→	Виникнення нових форм адміністративної організації, що пов'язані з державною службою

2. СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СУСПІЛЬСТВА. СОЦІАЛЬНІ ГРУПИ ТА СПІЛЬНОТИ.

Види соціальних підструктур суспільства

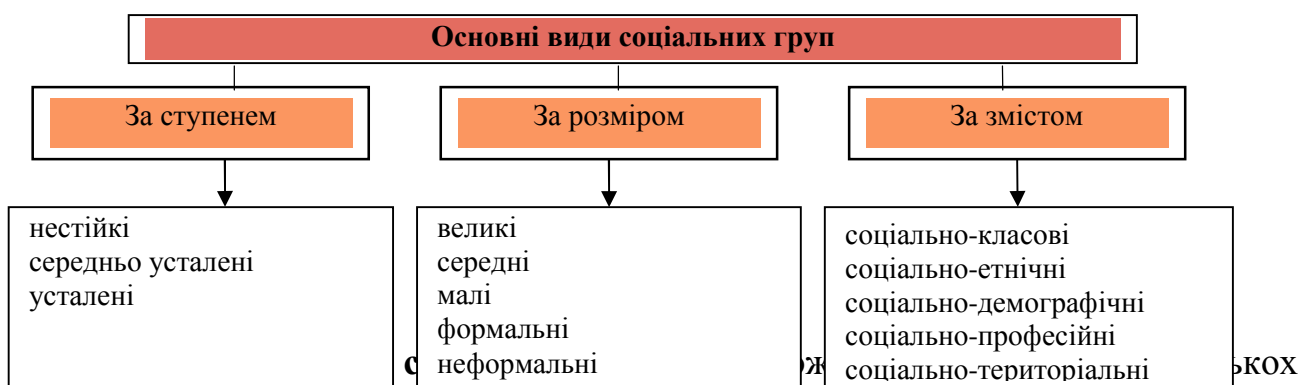
ТОП-12 найбільш престижних професій

Соціальна структура суспільств (від лат. *structura* – будова чого-небудь, спільність частин певного цілого) – впорядкована сукупність елементів соціальної

системи: соціальних спільнот, груп, організацій, інститутів, пов'язаних стійкими зв'язками, які називаються соціальними відносинами.

Соціальна група (вторинна) – сукупність людей, яка виділяється з решти суспільства за певними суспільно значущими ознаками та об'єднана тривалими соціальними зв'язками, і в якій формуються своєрідні моделі поведінки. Характеризується відсутністю безпосередніх емоційних зв'язків. Взаємодії в соціальній групі зумовлені прагненням до певних цілей, а головну роль відіграють не особисті якості людини, а її вміння виконувати певні функції.

десятьох осібностей (сім'я, академгрупа, бригада). Між її членами здійснюються прямі контакти, взаємодія має особистісний емоційно забарвлений характер.

Малі групи бувають **формальними** та **неформальними**.

Основні особливості малої групи

→ Прямий або опосередкований контакт між членами групи, міжособистісна взаємодія і взаємовплив

→ Наявність загальної мети і діяльності, переживання спільних почуттів

→ Внутрішньогруповий розподіл функцій і соціальних ролей

→ Спільність інтересів, соціальних норм, звичаїв, форм поведінки

→ Певна локалізація у просторі й усталеність у часі

Формальна соціальна група – група, в якій чітко визначені позиції та ролі її членів, що керуються певними груповими нормами й очікуваннями (наприклад, армійський взвод).

Неформальна соціальна група створюється стихійно, характеризується відсутністю приписаних статусів, ролей, владних відносин (група друзів, компанія однолітків).

Референтна група – це спільнота, в яку індивід не включений реально, але з якою співвідносить себе, вважаючи її еталоном в дотриманні певних норм, сповідкванні цінностей, у думках і поведінці.

Соціальна спільнота – реально існуюче об'єднання індивідів, яке відзначається відносною цілісністю, й може виступати об'єктом соціального впливу, володіє емерджентними властивостями, тобто знову виникає внаслідок об'єднання за певними характеристиками, не завжди притаманними окремим індивідам. Наприклад, у високоосвіченому товаристві можуть бути люди з дуже низьким рівнем освіти або взагалі неосвічені.

Основні історичні детермінанти формування соціальних спільнот

1. Умови соціальної реальності, які вимагають об'єднання людей (наприклад, захист від зовнішніх ворогів).

2. Спільні інтереси значної кількості індивідів.

3. Розвиток державності та форми організації людей у вигляді різних соціальних інститутів (наприклад інституту права і законодавства), які виникають разом з державою.

4. Спільна територія, що надає можливість міжособистісних (прямих і опосередкованих) контактів.

Залежно від того, за якими ознаками поєднуються люди та їхні групи в соціальні спільноти, останні поділяються на різні види. Основними видами соціальних спільнот вважаються:

1) сімейні;

2) професійні;

3) соціально-стратифікаційні (робітники, селяни, підприємці тощо);

4) етнонаціональні (українці, білоруси, росіяни тощо);

5) територіальні (городяни, селяни, дніпропетровці);

6) віросповідання (християни, православні, католики, мусульмани, баптисти);

7) культурні та субкультурні (поціновувачі класичної музики, поп-музики тощо);

8) політичні (члени комуністичної партії чи ліберально-демократичної партії тощо).

Додаткова література:

1. Люди старшого віку незаметно отримали ярлики людей обделенных, тех, о ком нужно заботиться <http://postnauka.ru/talks/32753>

2. На защите индивида. Орывок из книги «Жизнь соло: Новая социальная реальность» социолога Эрика Кляйненберга о феномене современного одиночества <http://postnauka.ru/longreads/22723>

3. Формула сообщества. Почему понятие сообщество утрачивает значение. <http://postnauka.ru/longreads/13650>

4. Социальная логика потребления <http://chewbakka.com/brains/consumerism>

5. Поколение растворимого кофе. Выйдет ли толк из работников будущего? http://slon.ru/business/pokolenie_rastvorimogo_kofe_budet_li_tolk_o_rabotnikov_budu_shchego_-924890.xhtml

6. Почему люди из поколения Y бывают несчастны? http://adindex.ru/publication/mediaoutlook/99608/2013/09/20/102384.phtml?fb_action_ids=10151647858656479&fb_action_types=og.likes&fb_source=other_multiline&action_object_map=%7B%2210151647858656479%22%3A158579457673479%7D&action_type_map=%7B%2210151647858656479%22%3A%22og.likes%22%7D&action_ref_map=%5B%5D